

проявилися: в інтеграції високого рівня загальнонаукової університетської та поглибленої педагогічної освіти; в розробці детальних педагогічних курсів: дидактики, історії педагогіки, теорії виховання та окремих методик.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Стаття не вичерпує проблему визначення особливостей формування змісту вищої історичної педагогічної освіти України на поч. ХХ ст. Проведена дослідницько-експериментальна робота дає можливість окреслити перспективу подальшої розробки зазначеної теми – виявлення особливостей формування змісту історичної освіти при підготовці студентів-істориків в інших хронологічних межах протягом ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Киреева Р. А. Изучение отечественной историографии в дореволюционной период с середины XIX в. до 1917 г / Р. А. Киреева. – М., 1983. – 213 с.
2. Левицька Н. М. Вища гуманітарна освіта Наддніпрянської України (др. пол. XIX – поч. ХХ ст.) : монографія / Н. М. Левицька – К. : НУХТ, 2012 – 395 с.
3. Пирогов. Н. И. Избранные педагогические сочинения / Н. И. Пирогов ; сост. В. З. Смирнов. – М. : Ак. пед. наук РСФСР, 1953. – 752 с.
4. Попова Т. Н. Становление историографии как специальной исторической дисциплины. Некоторые аспекты проблемы. / Т. Н. Попова // Российские университеты в XIX – начале XX в. : сб. ст. – Воронеж, 1996. – С. 34-45
5. Чесноков В. И. Пути формирования и характерные черты системы университетского исторического образования в дореволюционной России / В. И. Чесноков // Российские университеты в XIX – начале XX века : сб. статей. – Вып.1. – Воронеж, 1993. – С. 3 – 29.

Стаття надійшла до редакції 10.08.2016

УДК 37.07.014.62(091)(477) “197/198”

В. Є. Гош

(Київський медичний університет УАНМ)
vikajena86@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ВНУТРІШКІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ У 70-80-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація

У статті проведено історико-теоретичний аналіз педагогічної літератури з проблеми розвитку теорії внутрішньшкільного контролю у вітчизняній педагогіці у 70-80-ті роки ХХ століття. Визначено особливості розвитку теорії внутрішньшкільного контролю у вітчизняній педагогіці у 70-80-ті роки ХХ століття.

Ключові слова: внутрішньшкільний контроль, внутрішньшкільне управління, періоди розвитку теорії внутрішньшкільного контролю.

Summary

The historical and theoretical analysis of pedagogical literature in the problem of development of the theory of intraschool control in domestic pedagogics in the 70's and 80's of the XX century has been done in the article. There have been defined features of development of the theory of intraschool control in domestic pedagogics in the 70's and 80's of the XX century.

Key words: In-school supervision, management Intraschool, periods of development of the theory of intra control.

Вивчення шляхів розвитку теорії та практики внутрішньшкільного контролю у різні історичні періоди, а саме у 70-80-ті роки ХХ століття, дасть можливість прослідкувати генезу проблем минулого та сьогодення; допоможе зрозуміти проблеми, з якими стикаємося в сучасному внутрішньшкільному управлінні. Оволодіння та пізнання кращих здобутків вітчизняної педагогіки є необхідною передумовою для вирішення поставлених

питань управлінської діяльності.

Так, у цей період проблеми внутрішкільного контролю досліджували М. Анжівський, який розглядав особливості керівництва школою; В. Беньковський, який виступав за чітку систему контролю; Е. Березняк, М. Черпінський, які розглядали питання удосконалення внутрішкільного керівництва і контролю; В. Бондарь, який підкреслював важливість підвищення ефективності підготовки директора школи до управління процесом навчання; М. Легкий, Н. Островерхова, Д. Рум'янцева, які виступали за підвищення контролю за викладанням навчальних предметів; В. Литовченко, який розглядав внутрішкільний контроль і керівництво в умовах кабінетної системи; В. Мартинюк, який узагальнив досвід внутрішкільного керівництва та контролю у восьмирічній школі; Б. Мирочник, який розглянув проблему удосконалення внутрішньошкільного керівництва; Н. Островерхова, яка визначила шляхи раціоналізації внутрішньошкільного контролю за викладанням навчальних предметів; В. Постовой, який визначив науково-педагогічні основи внутрішньошкільного контролю; О. Сай, який розглядав чіткий і дієвий контроль як основу ефективного управління; С. Сисоєва, яка визначила педагогічні основи координуючої діяльності директора загальноосвітньої школи; Ю. Табаков, який виділив шляхи і засоби оптимізації внутрішньошкільного управління та ін.

Як уже підкреслювалось, ми не в змозі ігнорувати праці таких педагогів, як В. Баймаковський, В. Беспалько, Ю. Конаржевський, М. Кондаков, М. Поташник, Р. Шакурів, Т. Шамова та ін., які розробляли теоретико-методологічні засади внутрішньошкільного управління і контролю в цей час. Отже, з метою запобігання викривлення історичних фактів розглянемо роботи російсько-радянських авторів не в посиланнях українських авторів, а використовуючи автентичні видання, які вийшли у цей період.

Мета статті – проаналізувати особливості розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці у 70-80-ті роки ХХ століття.

Починаючи з 20-х років ХХ ст. і до 1991 року, науковий простір був науковим простором СРСР, наука України була лише його частиною. Цілком природно, що у 70-80 рр. ХХ ст. роботи українських авторів спиралися на роботи російських і навпаки. Це легко простежується, якщо відкрити посібники українських вчених і подивитися на бібліографію. Стає очевидним той факт, що при написанні статей, посібників українські автори використовували не менше 90% російсько-радянських джерел (ця тенденція також зберіглася і у 90-ті роки). Це підтверджує існування в цей час єдиного наукового педагогічного простору, що також узгоджується з позицією О. Сухомлинської, яка розглядала українську педагогіку цього періоду як складову «російсько-радянської» культури [10]. Окрім того, багато дисертаційних досліджень було опубліковано українськими вченими за межами України російською мовою. Тому в цій статті ми використовували не тільки роботи українських педагогів, а й російсько-радянських авторів для більш точного опису тих педагогічних явищ, які відбувалися у цей період.

Розвиток теорії внутрішньошкільного управління і контролю в цей період був тісно пов'язаний з розвитком педагогічної теорії і змістом шкільної освіти. У 70 – 80-ті роки ХХ століття зароджувалися теоретико-методологічні основи внутрішкільного управління, узагальнювався досвід управлінської діяльності керівників шкіл у посібниках зі школознавства.

На початку 70-х рр. Ю. Конаржевський обґрунтовував категорії “внутрішньошкільне управління” як цілеспрямований вплив на педагогічний колектив для досягнення максимального результату в галузі навчання і виховання [6]. У той же час М. Захаровим було визначено управління школою як оперативну організаційну діяльність, що передбачає доцільний вплив на педагогічний процес для виконання поставлених завдань.

Характерною рисою цього періоду був екстенсивний шлях розвитку теорії внутрішкільного контролю – збільшення кількості науковців, публікацій, локальних досліджень, що створювало умови для накопичення та узагальнення наукової інформації. В українській науці в цей час працювала значна когорта вчених, які своїми працями забезпечували теоретичне обґрунтування та практичне функціонування управління загальноосвітньою школою. У ці роки почалася переорієнтація робіт учених з опису й узагальнення окремого практичного досвіду на глибоке теоретичне обґрунтування тих чи інших аспектів теорії внутрішкільного контролю та їх експериментальну перевірку. Науковці перестали йти за практиками, а намагалися прокладати їм нові шляхи. Збільшилась кількість публікацій та дисертацій теоретичного спрямування, серед публікацій з'явилися нові важливі для внутрішньошкільного управління проблеми, які раніше або зовсім не були досліджені, або розглядалися лише побіжно [1; 5].

Необхідно зазначити, що розвиток теорії внутрішньошкільного контролю був тісно пов'язаний з розвитком внутрішньошкільного управління.

У зазначений період (1970-1980 рр.) були обґрунтовані такі методологічні підходи до внутрішкільного управління: системний (Ю. Конаржевський, В. Баймаковський); діяльнісний (Ю. Конаржевський, Т. Шамова та ін.) і системно-діяльнісний (В. Баймаковський, В. Беспалько, Ю. Конаржевський, Т. Шамова та ін.); науковий (Ю. Конаржевський, Т. Шамова); функціональний (М. Кондаков, Т. Шамова та ін.); оптимізаційний (Ю. Бабанський, М. Поташник); ситуаційний (А. Моїсєєв, М. Поташник та ін.).

У результаті ретроспективного аналізу цього періоду були виявлені: принципи керівництва народною освітою: участь мас в управлінні освітою, демократичний централізм, рівноправність національностей і соціалістичний інтернаціоналізм, планування, облік і контроль, дотримання соціалістичної законності, підбір кадрів за діловими і політичними якостями (Ф. Паначін); принципи керівництва школою: комуністична ідейність, партійність, цілеспрямованість, плановість, перспективність, компетентність, єдиноначальність, колегіальність, відповідальність, тісний зв'язок з практикою комуністичного будівництва, колективізм, розвиток ініціативи вчителів і всіх працівників школи (Є. Березняк).

На початку 80-х рр. Ю. Конаржевським була зроблена спроба обґрунтування закономірностей внутрішкільного управління. Він зазначав, що закономірність внутрішкільного управління – це відображення найбільш міцних, істотних, загальних, необхідних, повторюваних і об'єктивних зв'язків і відносин, що виникають і виявляються в ході здійснення управлінської практики. Принципи внутрішкільного управління – це основоположні норми і вимоги до організації процесу управління, що виражають головний зміст закономірностей [6].

У першій половині 80-х років управління школою здійснювалося на основі адміністративних принципів, в числі яких основоположними були принципи зв'язку школи з політикою, ідеологією комуністичної партії і демократичного централізму [1]. Ці принципи не дозволяли повною мірою враховувати людський фактор, гуманістичну спрямованість освіти. У кінці 80-х років серед інших наукових принципів управління одержують обґрунтування принципи демократизації і гуманізації, раціонального поєднання централізації і децентралізації, системності та цілісності внутрішкільного управління (Г. Габдуллін, М. Поташник, П. Третьяков та ін.). Основоположними принципами управління стали ті, які дозволяли керівникові школи повною мірою будувати свою управлінську діяльність з точки зору її державно-суспільної спрямованості з урахуванням інтересів і потреб усіх учасників педагогічного процесу, активного залучення їх в управління школою [5].

Методологічною основою управління стають підходи, які реалізують на практиці

способи вирішення управлінських завдань. Як показали дослідження вчених і передовий педагогічний досвід, використання того чи іншого підходу в залежності від місцевих умов дозволяє керівнику школи підвищувати якість і результативність управлінських рішень, повніше враховувати власні можливості в організації педагогічного процесу, здійснювати управління школою на основі наукових знань і положень сучасних теорій управління. Характеристика і класифікація різних підходів до управління з тими чи іншими ознаками, що містяться в працях Т. Давиденко, В. Лазарева, М. Поташника, Т. Шамової та інших, дозволяє глибше розкрити зміст управлінського процесу, його сутність та закономірності.

Основними напрямками розвитку теорії внутрішкільного управління в 80-і роки були розкриття специфіки управління школою в умовах демократизації суспільства та освіти, реалізація особистісного підходу до освіти та управління ним, гуманізація школи та учнів; оптимізація управління педагогічним процесом з метою підвищення його якості та ефективності [1]. Цей етап характеризується відмовою від термінології школознавства та використанням термінології управлінської науки, посиленням дослідження сутності та змісту управлінських функцій, розробкою теоретичних основ системи управління школою, його оптимізації. Більшість досліджень цього періоду присвячено проблемам управління школою на принципах демократизації і гуманізації, державно-громадського характеру управління (праці Г. Габдулліна, Г. Горської, В. Зверєвої, І. Колеснікова, М. Кондакова, А. Орлова, М. Портнова, М. Поташника, В. Сухомлинського, П. Фролова, Т. Шамової та інших). Названі автори заклали основи теорії управління школою на принципах демократизації в умовах функціонування командно-адміністративної системи. Неоціненний внесок у вирішення цих проблем вніс В. Сухомлинський, який вважав демократизацію і гуманізацію внутрішкільного управління важливою умовою успіху всього педагогічного процесу в школі [9]. Внеском В. Сухомлинського у розвиток теорії внутрішкільного управління з'явилася ідея громадянськості, постійного духовного спілкування з дітьми, а також демократизація управління школою через систему шкільного самоврядування із залученням учнів, батьків, громадськості. Він надавав великого значення організації роботи з педагогічним колективом, активізації соціально-психологічних функцій управління, створенню атмосфери творчого пошуку в колективі, вдосконалення особистих та професійних якостей керівників шкіл. Його роздуми, висновки пройняті глибокою любов'ю до дитини як складного об'єкта виховання та навчання, повагою до вчителя, вірою в його творчі сили. Досліджуючи проблеми управлінської діяльності в школі, Є. Березняк показав величезне значення організації виховної роботи в умовах демократизації освіти, педагогічної діагностики, необхідність підвищення професіоналізму керівників шкіл та педагогів [3]. Аналізуючи літературу 80-х років з теорії внутрішкільного управління, ми прийшли до висновку, що характерними рисами розвитку демократичних засад в управлінні школою, що знайшли відображення в наукових дослідженнях, були:

- залучення до активної участі в управлінні школою вчителів, учнів, батьків, громадськості;
- розвиток учнівського самоврядування;
- підвищення адміністративної самостійності школи;
- гласність і виборність директорів шкіл;
- створення сприятливого психологічного клімату в колективі;
- особистісний підхід до кожного вчителя.

Результати дослідження показали, що у 80-ті роки отримав широке поширення особистісний підхід до управління школою. Були уточнені особливості та основні напрямки організаційно-педагогічної діяльності керівника школи, визначено фактори, що впливають

на її ефективність, показано шляхи її вдосконалення. У рішення вищезазначених проблем внесли вклад Ю. Васильєв, Ю. Конаржевський, М. Кондаков, В. Кричевський, Т. Шамова. Ряд досліджень 80-х років з теорії управління школою був присвячений проблемі прийняття управлінських рішень: дана їх характеристика, створено алгоритм прийняття управлінських рішень, розроблялася технологія і організація їх виконання. З'явилися наукові праці з психології управління (О. Дейнеко, М. Портнов, В. Сухомлинський, Р. Шакуров та інші). Велика увага в ці роки приділялась розробці основ наукової організації особистої праці директора школи, що було однією з головних умов підвищення ефективності та результативності його управлінської діяльності. У 80-ті роки в управління школою впроваджувався один з важливих принципів організації праці – принцип оптимізації (Ю. Васильєв, А. Орлов, П. Худомінський, Н. Черпінський, Т. Шамова). Як показав аналіз їх праць, однією з умов удосконалення внутрішкільного управління була його оптимізація. В основі її лежала концепція оптимізації педагогічного процесу, розроблена Ю. Бабанським. Ним визначені основні етапи оптимізації навчально-виховного процесу, умови їх здійснення, основні її критерії. Вважаючи можливим застосування теорії оптимізації до управління школою, Ю. Бабанський показав необхідність оптимізації таких напрямів управлінської діяльності, як планування всієї роботи школи, організація контролю і самоконтролю вчителів, методична робота, організація педагогічного процесу в школі. Ідеї Ю. Бабанського стосовно системи внутрішкільного управління були розвинені М. Поташиком, який визначив способи оптимізації управлінської діяльності, основні шляхи оптимізації управлінських функцій, показував при цьому можливість використання системного підходу до управління, необхідність вироблення у директора школи проблемно-пошукового мислення, відмови від стандарту і шаблону, тобто наявності нового, оптимізаційного мислення. Основними напрямками оптимізації управління школою у 80-ті роки були послідовне здійснення управлінських функцій, вдосконалення методичної роботи в школі, інформаційне забезпечення управління, організація роботи з вчителями, раціоналізація педагогічної та управлінської праці в школі на основі комплексного використання принципів її наукової організації. Велике значення надавалося оптимізації функцій управлінського циклу: плануванню, організації, контролю; створенню системи збору інформації з метою підвищення якості управлінських рішень. У результаті дослідження нами виявлено головну умову оптимізації внутрішньошкільного управління в теорії 80-х років: особистісна спрямованість управлінських дій на кожного учня і вчителя на основі принципів гуманізації та демократизації, урахування інтересів та особистих якостей кожного учасника педагогічного процесу, вдосконалення всієї роботи школи як цілісної соціально-педагогічної системи.

Як показав проведений аналіз наукової літератури з проблеми методів внутрішньошкільного контролю, до найбільш поширених у 70-80 рр. XX ст. можна віднести наступні: індивідуальна бесіда (з учителем, колегами, учнями, батьками); вивчення документації (календарні плани, поурочні плани, журнали, учнівські зошити, методичний зошит учителя, відгуки про роботу колег, творчий портрет учителя і т. д.); усна перевірка – бесіда (живий контакт між перевіряючим і учнем); письмова перевірка (більш об'єктивна при виявленні знань, умінь, навичок як письмової мови, так і письмово-обчислювальних навичок учнів); фронтальне й поточне анкетування вчителів; інтерв'ювання (письмові відповіді на спеціально підготовлені запитання); діагностичне анкетування (визначення рівня обізнаності та вирішення важливих проблем навчально-виховного процесу); анкетування учнів, батьків; психолого-педагогічні спостереження за роботою вчителя (уроки, позакласні заходи); підсумкова спеціальна співбесіда за результатами навчально-виховного процесу за відповідні структурні одиниці навчального року (за тиждень, місяць,

семестр); проведення адміністративного тематичного оцінювання [2; 3; 4; 6; 7; 8 та ін.].

Серед форм внутрішньшкільного контролю передусім домінували такі: колективна форма, взаємоконтроль, самоконтроль, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-загальноючий, фронтальний, тематичний, персональний, оглядовий, поточний контроль, попереджувальний, підсумковий, епізодичний, періодичний [2; 3; 4; 6; 7; 8 та ін.].

Підводячи підсумок аналізу розвитку теорії внутрішкільного управління й теорії внутрішньшкільного контролю в 80-ті роки, важливо відзначити таке: у становленні та розвитку теорії внутрішньшкільного контролю велику роль зіграла практика внутрішкільного управління, основні висновки якої слугували орієнтиром розвитку теорії. Виходячи з потреби практичної діяльності, вимог часу, вчені пропонували нові структури, зміст, технології управління, розробляли вихідні положення систем управління школою в нових умовах. Однак до кінця 80-х років ще не склалася цілісна концепція управління школою та внутрішньшкільного контролю.

70-80-ті роки – початковий період розвитку теоретичних положень, концепцій, пошуку шляхів удосконалення внутрішкільного управління й контролю в умовах гуманізації та демократизації суспільства (розробка системного підходу до управління школою, основними елементами якого є визначення організаційної структури та змісту управлінської діяльності складу суб'єктів управління, встановлення функціональних обов'язків, технологія здійснення управлінських рішень; особистісний підхід до управління школою; управління виховною роботою).

Таким чином, проведений історико-педагогічний аналіз наукових праць 70 – 80-ті рр. ХХ ст. В. Беньковського, Е. Березняка, В. Бондаря, Н. Островерхової, В. Литовченко, В. Мартинюка, В. Постового, О. Сая та ін. дозволив визначити основні особливості розвитку теорії внутрішньшкільного контролю у цей період, а саме, у цей період зародилися теоретико-методологічні основи внутрішкільного управління і контролю; розвивалися демократичні засади внутрішньшкільного контролю, гуманізація та оптимізацією внутрішньшкільного управління і контролю. Крім того, обґрунтовані системний, діяльнісний, системно-діяльнісний, науковий, функціональний, інформаційний, ситуаційний і оптимізаційний, особистісний підходи до внутрішкільного управління і контролю.

Подальшого вивчення потребує аналіз особливостей розвитку теорії внутрішньшкільного контролю у вітчизняній педагогіці у 90-ті роки ХХ століття – початку ХХІ століття, що є перспективним напрямом нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаменко О. В. Українська педагогічна наука в другій половині ХХ століття : монографія. / О. В. Адаменко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 704 с.
2. Беньковський В. Ф. За чітку систему контролю / В. Ф. Беньковський // Рад. шк. – 1982. – №6. – С. 70 – 72.
3. Березняк Е. С. Руководство современной школой / Е. С. Березняк. — М. : Просвещение, 1983. – 208 с.
4. Бондарь В. И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект / В. И. Бондарь. – К. : Рад. шк., 1987. — 160 с.
5. Димитрієв А. С. Развитие теории внутреннего управления в Украине в второй половине ХХ столетия: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Історія педагогіки" / А. С. Димитрієв. – Луганськ, 2004. – 20 с.
6. Конаржевский Ю. А. О некоторых проблемах управления школой / Ю. А. Конаржевский // Советская педагогика. – 1985. – № 2. – С. 50-53.
7. Островерхова Н. М. Пути рационализации внутришкольного контроля за преподаванием учебных предметов : дисс. ... канд. пед. наук / Н. М. Островерхова. – К., 1974. – 146 с.
8. Постовой В. Г. Научно-педагогические основы внутришкольного контроля : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / В. Г. Постовой. – К., 1980. – 23 с.
9. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський. – К., 1977.
10. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру /

УДК 378.14 (477)

Є. В. Нелін,
здобувач

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

ievgen.nelin@i.ua

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (XIX – ПЕРША ПОЛОВИНА XX СТ.)

Анотація

У статті визначаються передумови становлення та розвитку вищої педагогічної освіти України протягом XIX – першої половини XX ст. Окреслюються інституційні, галузєво-ступеневі та духовно-змістовні рівні розвитку ВПО в умовах революцій та з приходом до влади уряду більшовиків. Досліджується еволюція навчальних закладів з підготовки вчительських кадрів. Робиться висновок про рівносильний вплив на освіту більшовиками у XX ст. та глобалістами у XXI ст.

Ключові слова: Україна, тенденція, педагогічна освіта, інститут народної освіти, університет.

Summary

In the article there have been defined preconditions of becoming and development of higher pedagogical education of Ukraine during the XIX – the early XX century. The author considers institutional, field-stage, spiritual and content levels of the development of higher pedagogical education in conditions of revolution and power of bolshevists. The evolution of educational establishments in training of teachers has been studied.

Key words: Ukraine, tendency, teacher education, Public Education Institute, University.

Постановка проблеми. Необхідність удосконалення системи вищої педагогічної освіти (далі – ВПО) України спонукає дослідників не лише до вивчення успішного досвіду розвинених країн світу в світлі інтенсифікації порівняльно-педагогічних досліджень, скільки потребує детального аналізу усталених роками тенденцій розвитку вітчизняної системи. Переїнявши у спадок найкращі традиції радянської моделі, протягом тривалого часу в Україні спостерігалися часто протилежні тенденції до її реформування відповідно до суспільних вимог. У певній мірі, проведення діахронного дослідження ключових освітніх тенденцій минулих століть дозволить нам зрозуміти причини стагнації вітчизняної системи ВПО на тлі інтеграційних прагнень сучасної України, зростаючої глобалізації та інтернаціоналізації освіти.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематика розвитку вітчизняної педагогічної освіти детально досліджена метрами української педагогічної науки наприкінці XX ст. Зокрема, у працях А. Алексюка [1] висвітлюється історія розвитку ВПО України від найдавніших часів до набуття Україною незалежності; О. Глузман [4] концентрує акцент на тенденціях розвитку української ВПО на базі університетів як універсальних багатопрофільних закладів; П. Лузан [6] зосереджує увагу на розкритті громадсько-освітньої діяльності українських меценатів та борців за незалежність на різних етапах розвитку національної системи освіти. Однак, незважаючи на високий рівень опрацювання цієї теми, до сьогодні в Україні не вжито необхідних заходів з реанімації ВПО. Більше того, з початком нового тисячоліття намітилась тенденція щодо досліджень успішних зарубіжних практик, на шкоду розробці автохтонної системи освіти і